

AISKHYLOS'UN' ESERLERİ

İlk ödülünü MÖ 485 yıllarında alan Aiskhylos, hayatı boyunca bazı kaynaklara göre 70, Suda gibi başka kaynaklara göre ise 90 kadar tragedya oyunu yazmıştır. Ancak tragedyalarından sadece yedi tanesi günümüze kadar ulaşabilmiştir. Günümüze kalan oyunları: *Yalvaran Kadınlar (Hiketides)*, *Persler*, *Thebai'a Karşı Yediler*, *Oresteia Üçlemesi (Agamemnon, Khoephoroi, Eumenides)* ve *Zincire Vurulmuş Prometheus*'tur.

Ozanın günümüze kalan 7 oyununun her biri, kendi içinde bir bütün oluşturmakla birlikte aynı zamanda bir üçlemenin, daha doğrusu; üç tragedya + bir satir oyunundan oluşan dört oyunluk bir dizinin yani tetralogya'nın bir parçasıydı. Söz konusu tetralogya'ları oluşturmak için ozanlar muhtemelen ya dört oyun için de konu birliği sağlayıp 3. ve 4. oyunları, 1. ve 2. oyunun devamı olarak tasarlıyorlardı ya da aynı konu ve malzeme ortaklığı bulunmayan temelde ayrı oyunlar gibi duran ancak dört oyunu da arka planda kavrayan ortak bir fikre bağlayarak bu oyunları yazıyorlardı.

Araştırmacılar Aiskhylos'un oyunlarında genel olarak bir konu birliğinin olduğu yönünde düşünmektedirler. Ozanın oyunları (trilojisi), aynı mitolojik anlatı akışı içinde birbirini izleyen kronolojik olay bağlantısı barındırılırdı. Üç tragedya oyunu arkasından gelen satir oyunu ise birlikte sunulan üç oyuna neşeli tematik karşı ses olarak sahnelenirdi. Aiskhylos'un oyunları açısından bir fikir

edinebileceğimiz tek üçleme olan *Oresteia* (*Agamemnon*, *Adak Sunucular*, *Eumenides*) trilojisinde, bu üçlemenin arkasından gelen satir oyunu *Proteus* maalesef günümüze ulaşmadığı için yine de bilgilerimiz eksik kalıyor. Ozanın günümüze kalan diğer dört oyununun her biri ise başka tetralogya'ların parçalarıdır. Bu oyunların dahil olduğu dörtlemelerin geri kalan parçalarının sadece adlarını biliyoruz. Dolayısıyla adlardan yola çıkarak tetralogya'ların yapısına ilişkin sonuçlar çıkarmamız zordur.

Athenaios'un aktardığına göre; Aiskhylos oyunları için "Homeros'un dev dağarından dilimler" (Deipn. 8.347e) olduklarını söylese de onun oyunlarının tematik bütünlüğü Homeros'un anlatı çerçevesini de aşmaktadır.

Aiskhylos'un oyunlarının tablosu ve tematik görünümü:

Tetralogya (parantez ve tirnak içinde modern isim)	Oynanış yılı	1	2	3	4 (satir oyunu)
I. (İçeriksel tetralogya olup olmadığı açık değil)	472	Phineus	<i>Persler</i>	Glaukos Potnieus	Prometheus Pürkaeus
II. ("Thebais")	467	Laios	Oidipus	<i>Tebai'ye Karşı Yediler</i>	Sfenks
III. ("Danaidler")	465-59	<i>Yakarıcılar</i>	Aigyptioi	Danaidler	Amümone
IV. (Oristeia)	458	<i>Agamemnon</i>	<i>Adak Sunucular</i>	<i>Eumenidler</i>	Proteus
V. ("Prometheia")	?	<i>Zincire Vurulmuş Prometheus</i>	Prometheus Lüomencs	Prometheus Pyrphóros	?
VI. ("Akhilleis")	?	Myrmidonlar	Nereidler	Hektor'un Kurtulması	?
VII. ("Lükurgeia")	?	Edonlar	Bassaridler	Neaniskoi	Lükurgos
VIII. ("Aianteia")	?	Silah Hakkı	Trakhisli Kadınlar	Salamisli Kadınlar	?

Tablo için bkz.: J. Latacz, *Antik Yunan Tragedyaları*, Mitos-Boyut, 2006, s.79

Günümüze kalan oyunlarından konuları şu şekildedir:

Yalvaran Kadınlar (Hiketides): M.Ö. 463 yılında sahneye konulduğu düşünülen bu oyun, kayıp *Aigyptioi* ve *Danaidler* oyunları ile birlikte evlilik üzerine kurgulanmış *Danaidler* trilojisinin bir parçasıdır. Yalvaran Kadınlar'ın korosunu oluşturan kadınlar, Danaos'un elli kızıdır. Oyunda bu kızların amcaları Aigyptos'un elli oğuluyla evlenmemek için Mısır'dan kaçarak Argos kralı Pelasgos'un yanına sığınmaları ve evlenmeyi reddedüşleri anlatılır. Pelasgos, halkının da onayını alarak kızları Argos kentinin himayesi altına alır.

Persler: Persler oyununun *hypothesis* kısmında *Persler (Persai)* oyununun mitik temalar içeren bir grup oyunun (dörtlemenin) parçası olduğu söylenir. Söz

konusu oyunlar *Phineus*, *Persai*, *Glaukos Potnieus*, *Prometheus Pyrkaieus* sıralaması ile tetralogya'yı oluştururlar. Ancak *Persler* oyunu, konusu mite değil tarihsel gerçek bir olaya dayanmasıyla ozanın diğer oyunlardan ayrılır. MÖ 472'de sahnelenen oyun, günümüze ulaşabilmiş ilk tarihsel tragedya'dır. Oyun, Hellenlerin Perslere karşı Salamis'te kazandıkları zaferi kutlamak amacıyla yazılmış olup sahneleme Pers sarayında geçmektedir. Hellenlerin zaferi ve Perslerin yaşadığı bozgunun Pers sarayındaki etkisinin işlendiği oyunda, Hellen dünyasına ve Atina *polis*'ine özgü pek çok değer ve imgenin Perslerin gözünden anlatıldığı görülür.

Thebai'a Karşı Yediler: MÖ 467 yılında sahnelendiği düşünülen oyun, *Thebais* destanı adı altında sahnelenen üçlemenin bir parçasıdır. Diğer oyunlar *Laios* ve *Oidipous*'tur. Üçlemeyi tamamlayan satir oyunu ise Sfinks (Sfenks)'tir. Üçlemede Thebai kralı Laios'un oğlu olan Oidipous'un üzerindeki kehanet nedeniyle babasını bilmeden öldürmesi sonrasında, Thebai'a kral olarak kendi annesi ile bilmeden evlenip ondan çocuklar edinmesi ve ardından Thebai'da gelişen kötü olaylar neticesinde gerçeklerin açığa çıkması konu edilir. Oidipous kendi annesi ile evlendiğini öğrenince kendi gözlerini kör etmiş, oğullarını lanetleyerek Thebai'dan ayrılmıştır. Oyunda Oidipous'un oğulları Eteokles ve Polyneikes'in babalarından sonra Thebai'de tahta geçmek için birbirleri ile mücadeleleri anlatılır. Kardeşini yenmek için Argos'un yardımına başvuran Polyneikes ve adamları ile Thebai'ı vermemek için mücadele eden Eteokles

arasında Thebai'nin yedi kapısı önünde yapılan çarpışmada her iki kardeşin ölmesiyle oyun sonlanır.

Oresteia Üçlemesi: Aiskhylos'un elimizde tamamı mevcut olan tek üçlemesidir; *Agamemnon*, *Khoephoroi* ve *Eumenides* adlı oyunlardan oluşur, sonuna eklenen Proteus oyunu günümüze ulaşmamıştır. Üçlemenin MÖ 458 yılında sahnelendiği bilinmektedir. Atreusoğulları ailesinin lanetini anlatan üçlemenin ilk oyunu **Agamemnon**'da; kardeşi Menelaos'un karısı Helene'nin, Troia prensi Paris tarafından kaçırılması üzerine kendine bağlı diğer krallarla birlikte Troia'ya sefer düzenleyen Argos kralı Agamemnon'un geçen on yıl sonunda Argos'a geri dönüşü beklenmektedir. Karısı Klytaimnestra kocasının yokluğunda aşığı Aigisthos'la birlikte ülkeyi yönetmekte ve Aulis'te kızını kurban eden kocası Agamemnon'dan öç alacağı günü beklemektedir. Çocukları Elektra ve Orestes ise Aigisthos'un esareti altında anneleriyle beraber yaşamaktadırlar. Agamemnon nihayet Troia'dan döner ve karısı tarafından büyük bir ihtişamla bir tanrı gibi karşılanır. Agamemnon'un yanında köle olarak getirdiği Troya prensesi Cassandra, olacakları haber verse de çok geçmeden Klytaimnestra evladının öcünü olarak kocası Agamemnon ve kölesi Cassandra'yı öldürür. Oyunun sonunda koro, Klytaimnestra'ı işlediği cinayet yüzünden kınayarak sürgün edilmesi gerektiğini ve oğul Orestes'in babasının öcünü alacağını haber verir.

Üçlemenin ikinci oyunu **Khoephoroi**'da; babasının ölümünden sonra öç alır korkusuyla annesi tarafından sürgün edilen Orestes, arkadaşı Pylades'le birlikte Argos'a döner ve babasının mezarı başına gelerek bir tutam saçını keserek adak olarak bırakır. O sırada Klytaimnestra'nın gördüğü rüya üzere Agamemnon'a adak sunması için gönderdiği kızı Elektra, yanındaki kadınlarla birlikte mezar başında sunu sunar. Daha sonra iki kardeş babalarının mezarı başında birbirlerini tanırlar; Orestes'in annelerinden öç alma planını Elektra'nın da onaylamasıyla oyunda cinayetin gerçekleşmesi için Orestes bir yabancı gibi saraya girerek hileyle annesine kendi ölüm haberini verir. Arkasından Orestes Aigisthos'u öldürünce Klytaimnestra oğlunu tanır ve annelik hakkı için kendisini öldürmemesi için ona yalvarır. Bir anlık kararsızlığa düşen Orestes, arkadaşı Pylades'in tanrı Apollon'a verilen sözü hatırlatması üzerine Orestes eyleme geçerek annesini öldürür. İşlediği cinayetin ardından dehşete kapılan Orestes, tanrı Apollon'a sığınacaktır ancak oyunun sonunda bir sonraki oyuna atıf yaparçasına öç perileri Erynislerin onu kovaladığını hissederek sahneden fırlayıp kaçır.

Üçlemenin son oyunu **Eumenides**, peşindeki Erynilerden kurtulmak için Orestes'in Delphoi'da Apollon tapınağına sığınması ile başlar. Apollon Orestes'e, bir müddet Yunan ülkesinden uzaklaşmasını ve döndüğünde Atina'ya gitmesini öğütler, Atina'da tanrıça Athena onu koruyacaktır. Eryniler tapınakta Orestes'i kovalarlar, Orestes'i koruduğu için tanrı Apollon ile tartışırlar. Bu tartışmada aile içi kan davasına dair düşünceler ortaya konulur.

Oyunun ikinci kısmında uzun süre kaçan Orestes artık Atina'ya gelerek tanrıça Athena'ya sığınır ve ondan kendini korumasını ister. Eryniler burada da hemen Orestes'i bulurlar ve onu öldürmek isterler. Athena araya girerek onları yatıştırır ve Orestes'in kan davasının Atina'daki mahkemede görülmesini sağlar (Areopagos). Mahkemedeki oylamada Orestes'in lehinde ve aleyhinde oylar eşit çıkınca tanrıça Athena sayesinde Orestes kurtulur ve Argos'a geri döner. Tanrıça Athena, karardan memnun olmayan Erynileri yatıştırmak için onlara Eumenidler adında bir kült kurulacağını ve onların da insanlara yardım edecekleri bu kültle insanlardan tapım göreceklelerini söyler. Oyun Erynilerin yatışması ve yeni kurulacak kült için yapılan bir kutlama ile sona erer.

Zicire Vurulmuş Prometheus: Ozanın ölümünden sonra (MÖ 456-55) sahnelendiği düşünülen bu oyunun ozana ait olup olmadığı konusunda kuşkular vardır. Oyun, *Prometheus Lyomenos*, *Prometheus Pyrphoros* adlı diğer oyunlarla birlikte *Prometheia* trilojisinin bir parçasıdır. Oyunda titan Iapetos'un oğlu olan Prometheus, kuzeni tanrı Zeus'a başkaldırarak onun izni olmaksızın doğa sırrı olan ateş'i insanlara öğretir ve bu nedenle Zeus tarafından cezalandırılır. Kafkasya'da bir kayaya zincirlenir Hephaistos eliyle; her gün bir kartal tarafından ciğeri yenilir gece olunca Prometheus'un ciğeri tekrar yenilenir ve her yeni günde cezası tekrarlanır. Okeanos ve ile kızları, Io ve Hermes sırayla Prometheus'u ziyarete gelirler. Prometheus, Zeus'un tahtını kimin elinden alacağına dair bildiği gizi Hermes'e söylemediği için oyunun

sonunda Zeus'un gök gürültüsü ve ŐimŐekleri ile Prometheus'un olduğu kayalık yıkılır.